



Mehmet **şifayı kapmış**.

???



Bu konuda **kafa yormalısın**.

Hastalanmış anlamında kullanılan "**şifayı kapmış**" ve çok çalışmalı, düşünmelisin anlamında kullanılan "**kafa yormak**" sözleri birer deyimdir.

"**Şifayı kapmış**" ve "**kafa yormak**" söz öbeklerinde olduğu gibi gerçek anlamları dışında anlam alarak kalıplaşmış söz öbeklerine **deyim** denir.

Deyimlerin Özellikleri

- ✓ Deyimler halkın ortak malıdır. İlk kimin söylediği belli değildir.
- ✓ Deyimler, kalıplaşmış sözcüklerdir. Deyimi oluşturan sözcüklerin yerleri değiştirilemez.
- ✓ Deyimler, en az iki sözcükten oluşur.
- ✓ Deyimler, anlatımlarımızın etkili olmasını sağlar.
- ✓ Anlatımlarımızı güçlendirir, güzelleştirir.



ÖRNEK

canı çekmek : İstek duymak.

ağız var, dili yok : Çok az konuşur, genellikle sessiz kalır; kimseye karşılık vermez.



Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.



Bir söz ara bozar, bir söz ara düzer.

Yukarıdaki sözler güzel konuşmayı, kırıcı olmamayı öğütlemekte, söylediğimiz sözlerin ilişkilerimizi etkileyeceğini belirterek bizi uyarmakta, bilgi vermektedir. Bize bilgi ve öğüt veren bu sözler birer atasözüdür.

Atasözü Nedir?

Atalarımızın yaşantı ve deneyimleri sonucunda söyledikleri bizlere bilgi ve öğüt veren, özlü sözlerle **atasözü** denir.



ÖRNEK

Bugünün işini yarına bırakma.

Akıl akıldan üstündür.

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.

Herkes ektiğini biçer.

Atasözlerinin Genel Özellikleri

- ✓ Atasözleri toplumun ortak ürünüdür. Kimin söylediği belli değildir.
- ✓ Atasözleri, kalıplaşmış sözlerdir. Atasözlerini oluşturan sözcükler ve sözcüklerin yerleri değiştirilemez.
- ✓ Gözlem ve deneyim sonucu söylenmişlerdir ve kesin yargı belirtir.
- ✓ Atasözleri anlatımlarımızın etkili olmasını sağlar.
- ✓ Anlatımlarımızı güçlendirir, güzelleştirir.
- ✓ Atasözleri, öğüt verici ve yol göstericidir.
- ✓ Atasözlerimiz çoğunlukla mecaz anlamlıdır.

Aşağıdaki durumlarda kullanacağınız atasözlerini kutudan seçerek cümleleri tamamlayınız.

Nerde birlik, orda dirlik.

Zorla güzellik olmaz.

Ayağını yorganına göre uzat.

Damlaya damlaya göl olur.

Ne ekersen, onu biçersin.

Ağlamayan çocuğa meme vermezler.

Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

Yol ile giden yorulmaz.



ÖRNEK

Harcamalarında ölçülü olması, gelirinden fazlasını harcamaması gerektiğini anlatmak için:

Ayağını yorganına göre uzat.

Tutumlu olmak gerektiğini, küçük birikimlerin büyük varlıklar oluşturacağını anlatmak için:

Mutluluk ve huzurun birlik ve beraberlik içinde yaşanılan yerlerde olacağını belirtmek için:

Bir kimseye istemediği işi zorla yaptırmaya çalışmanın, beğenmediği bir şeyi beğendirmeye zorlamanın boşuna olduğunu anlatmak için:

Birlikten kuvvet doğacağını belirtmek için:

Sessiz kalarak, boş boş oturarak bir şey elde edilemeyeceğini belirtmek için:

İşlerimizi kuralına uygun yaptığımızda zorlanmayacağımızı belirtmek için: ...

Ne yaparsak ona göre karşılık göreceğimizi belirtmek için:

Aşağıdaki durumlarda kullanacağınız deyimleri kutudan seçerek karşlarına yazınız.

Ağzını aradım.

Ateş püskürdüm.

Canıma tak etti.

Kedi gibi dört ayak üstüne düşüyorsun.

Karnım zil çalıyor.

Başımın etini yedi.

Ağzım açık kaldı.

Tükürdüğümü yalamam.



ÖRNEK

Bir şeye çok şaşırdığını belirtmek için: **Ağzım açık kaldı.**

Birisini konuşturarak merak ettiklerimizi öğrenmeye çalışmayı anlatmak için

Çok kızdığını, bağırıp çağırdığını anlatmak için

Birisinin sürekli söylenip seni rahatsız ettiğini anlatmak için

Artık dayanamayacağını belirtmek için

Birisinin çok şanslı olduğunu, işlerinin hep rast gittiğini belirtmek için

Çok acıktığını belirtmek için

Verdiği sözden dönmeyeceğini belirtmek için

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kişilerin durumuna uygun deyimlerin numaralarını, yanlarındaki kutulara yazalım.

1. ağız kulaklarına varmak

3. diş gıcırdatmak

5. bir deri bir kemik

2. ödü patlamak

4. eli ayağı dolaşmak

6. turp gibi



Aşağıdaki söz gruplarını okuyalım. Noktalı yerlere "deyim", "atasözü" sözcüklerinden uygun olanı yazalım. (Aşağıdaki açıklamayı dikkatlice okuduktan sonra çalışmayı yapalım.)

★ İnsanlara öğüt (nasihat) veren, tavsiyede bulunan söz grubuna "atasözü" denir.

- | | |
|------------------------------------|-----------|
| 🌀 Elden ayaktan düşmek | (.....) |
| 🌀 Parayı veren düdüğü çalar | (.....) |
| 🌀 El elden üstündür | (.....) |
| 🌀 İçi içine sığmamak | (.....) |
| 🌀 El bebek gül bebek | (.....) |
| 🌀 Merdiven basamak basamak çıkılır | (.....) |
| 🌀 Ayak bağı | (.....) |
| 🌀 Pirincin taşını ayıklamak | (.....) |
| 🌀 Lafla peynir gemisi yürümez | (.....) |

Aşağıdaki deyimleri okuyunuz. Rakamları kullanarak açıklamalarıyla eşleştiriniz.

DEYİM	AÇIKLAMASI
1. Çenesi düşük.	<input type="radio"/> Musallat olduğu kimsenin yakasını bırakmamak.
2. Burun kıvrırmak.	<input type="radio"/> Acımasız, insafsız.
3. Kene gibi yapışmak.	<input type="radio"/> Beğenmeyip, küçümsemek.
4. Patırtı çıkarmak.	<input type="radio"/> Kavgı çıkarmak.
5. Taş yürekli	<input type="radio"/> Çok ve gereksiz şeyler kanuşan, susma bilmeyen.
6. Gönül yarası.	<input type="radio"/> Hızla koşarak uzaklaşmak.
7. Tabanları yağılamak	<input type="radio"/> Kişiyi çok derin üzüntü içinde bırakan acı.

Aşağıdaki atasözlerini okuyunuz. Rakamları kullanarak açıklamalarıyla eşleştiriniz.

ATASÖZÜ	AÇIKLAMASI
1. Her horoz kendi çöplüğünde öter.	<input type="radio"/> Yetenekli, bilgili, ünlü kişilerin düşmanı da çok olur.
2. Meyveli ağacı taşlarlar.	<input type="radio"/> Akılsız kişiyle arkadaşlık etme. Başına türlü dertler açar, zararını görürsün.
3. Söz gümüşse, sükût altındır.	<input type="radio"/> Kişi yaşadığı ortamda tanınır. Herkesin sözü kendi çevresinde geçer.
4. Deli ile çıkma yola, başına gelir türlü bela.	<input type="radio"/> Konuşmak değerlidir. Bazı konularda konuşmak, susmak, konuşmaktan daha değerlidir.



Aşağıdaki atasözlerini yaprakların üzerindeki sözcüklerle tamamlayalım.

- Akacak kan durmaz.
- Arkadaşını söyle sana kim söyleyeyim.
- Bilmemek ayıp değil, ayıptır.
- Keskin küpüne zarar verir.
- Ne onu biçersin.
- Öfkeyle zararlar oturur.
- Her horoz kendi öter.
- Acı kırağı çalmaz.
- İşleyen demir
- Bugünün işini bırakma.



Aşağıdaki atasözlerinin ne anlattıklarını altlarına yazalım.

- Pire için yorgan yakılmaz.
→
- Sakla samanı gelir zamanı.
→
- Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.
→



Aşağıdaki deyimlerin anlamlarını yazarak birer cümlede kullanalım.

- Göz kulak olmak:
→
- Açık göz olmak:
→
- Canı çekmek:
→



Aşağıdaki özdeyişleri okuyalım, iki tane de öğrenip yazalım.

Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum. (Hz.Ali)

Öğretmenler! Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. (Atatürk)

→

→

Aşağıdaki atasözleri ve deyimleri anlamlarıyla eşleştirelim, numaralarını başlarındaki boşluklara yazalım.

1. Burnunun dikine gitmek.

2. İstifini bozmamak

3. Gözünün önünü görmemek

4. Su içene yılan bile dokunmaz.

5. Büyümüş de küçülmüş.

6. İpe un sermek.



(...) Gerçekleşmesi mümkün olmayan şeyler istemek.

(...) Yaşına göre davranmamak.

(...) Dikkatsizce davranmak.

(...) Hep kendi bildiğini yapmak.

(...) Her ne olursa olsun rahatını kaçırmamak.

(...) İhtiyaçlarını gideren insanları rahatsız etmemek.

ETK. 1

Aşağıdaki atasözlerinin anlamlarını atasözü ve deyimler sözlüğünden bulup yazalım.

- Birlikten kuvvet doğar :
- Su küçüğün, yol büyüğüdür :
- Yazın başı pişenin, kışın aşı pişer :
- Yatan aslandan, gezen tilki yeğdir :
- Ayağını yorganına göre uzat :

ETK. 2

Aşağıdaki deyimlerin anlamlarını atasözü ve deyimler sözlüğünden bulup yazalım.

- El uzatmak :
- Kanı beynine çıkmak :
- Çekirdekten yetişmek :
- Çok görmek :
- İki ayağını bir papuca girmek :
- Dut yemiş bülbüle dönmek :
- Yola getirmek :



Aşağıdaki atasözlerinde boş bırakılan yerleri tamamlayın. Bu atasözlerinin anlamını kısaca yazın.

kötünün	yitirir	rüya	akılsız	uyanık	kimse
at	akıllı	ırmaktan	evi	bitirir	zararı

Yalancının yanmış, inanmamış.

..... düşman, dosttan hayırlıdır.

Bir yedi mahalleye vardır.

..... geçerken değiştirilmez.

Söz var, iş; söz var, baş

Korkulu görmektense yatmak hayırlıdır.



Aşağıdaki parçaların hangi atasözü ile ilgili olduklarını işaretleyin.

İnsan, sevdiği bir işi yaparken türlü sıkıntılarla karşılaşabilir. Bazen bu sıkıntılar o kadar çok olur ki insan, yaptığı işi ne kadar severse sevsin, yanda bırakmayı bile düşünebilir. Ama insan ne kadar zorluklarla karşılaşsa da sevdiği bu iş yüzünden başına gelen sıkıntılara katlanır.

- (.....) Gülü seven dikenine katlanır.
- (.....) İşini kış tut, yaz çıkarsa bahtına.
- (.....) İp inceldiği yerden kopar.
- (.....) Minareyi çalan kılıfını hazırlar.

Hayatımızda kullandığımız pek çok araç gereç vardır. Bunun dışında hepimizin kendine, kazancına göre bir bütçesi de vardır. Bunları yerinde, zamanında, ihtiyacımız olduğunda kullanmak gerek. Bir şeyi gerekmediği zaman harcayan, gerektiği zaman bulamaz.

- (.....) Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.
- (.....) Ayağını yorganına göre uzat.
- (.....) Gündüzün mum yakan geceleyin bulamaz.
- (.....) Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun.



Aşağıda altı tane deyimın sözcükleri karışık olarak verilmiştir. Bu deyimleri bularak anlamlarıyla birlikte boş bırakılan yere yazın.

kendini	tutulmak	kanat	örmek	olmak	dişini
ağız	tırnağına	içine	takmak	bitirmek	başına
yiyip	çorap	kol	dili	germek	dert

1.
2.
3.
4.
5.
6.



Aşağıdaki deyimlerle açıklamaları eşleştirin.

Gözden düşmek

Derinlemesine incelemeden okumak

Gözden çıkarmak

Gözetmek, korumak, bakmak

Göz kulak olmak

Bir kişi veya şey değerini yitirmek

Göz gezdirmek

Çok özlemek

Gözüne kestirmek

Bir varlığın elden gitmesini kabul etmek

Gözünde tutmek

Başarabileceğini ummak

Aşağıdaki deyimlerin anlamını araştırarak yazınız.

ağızından baklayı çıkarmak:

.....

.....

avucunu yalamak:

.....

.....

bakakalmak:

.....

.....

bel bağlamak:

.....

.....

gözü arkada kalmak:

.....

.....

kendi kazdığı kuyuya düşmek:

.....

.....

mürekkep yalamak:

.....

.....

pabucu dama atılmak:

.....

.....

suratı sirke satmak:

.....

.....

tabanları yağlamak:

.....

.....

zıvanadan çıkmak:

.....

.....

1. Aşağıdaki deyimleri açıklamalarıyla eşleştiriniz.

Aşırılığa kaçmak	sabrı taşmak	Dayanacak gücü kalmamak
	ölçüyü kaçırmak	
Kendisine yapılan şakalara hoşgörülü olmak	surat asmak	Darılmak, yüz vermemek
	şaka kaldırmak	

2. Aşağıdaki durumlara uygun deyimler yazınız.

Tuna, annesine çok yorulduğunu şu deyimle anlatmıştır.

Suna, babasına çok açtığını şu deyimle anlatmıştır.



.....
.....
.....
.....
.....

3. Aşağıdaki sözcükleri eşleştirerek deyimleri bulunuz. Bulduğunuz deyimleri yazınız.

çözülmek	dökmek	gelmek
dönmek	dil	kurtulamamak
uzatmak	dili	tüy bitmek
	dile	
	dilinde	
	dilinden	

.....

.....

.....

.....

.....

.....



Aşağıdaki konuşmalarda geçen deyimleri anlamlarından hareketle bulup yazınız.



dilini tutmak

✿ Sonunu düşünerek, geliş güzel söz söylememek.



✿ Zihni yorulduğu için hiçbir şey anlamamak.



✿ Geçim için elde edilen kazanç.



✿ Güvenilir biri olduğu izlenimini vermek.



✿ Olan biteni anlamak amacıyla dolaşmak.



✿ Hoş sohbet etmek tatlı konuşmak.

1) Anlatılan herhangi bir şeyi önemsememek, dinlememek. anlamına gelen deyim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) kulak vermek B) kulak kabartmak
C) kulak asmamak D) kulağına söylemek

2) "Herhangi bir kişiyi koruyuculuğu altına almak, korumak. anlamına gelen deyim hangisidir?

- A) kol atmak B) koltukta olmak
C) kolları sıvamak D) kol kanat germek

3) "Kimsenin zarar görmesini istemediğimiz durumlarda söylenen. deyim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Neyin nesi, kimin fesi?
B) Ne Şam'ın şekeri, ne Arabın yüzü.
C) Ne şiş yansın, ne kebab.
D) Nohut oda, bakla sofa.

4) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde açıklamaya uygun deyim kullanılmamıştır?

- A) Çocuklar anlatacaklarıma kulak verin.
B) Ne olursa olsun oğluna toz konduramaz.
C) Çok iyi bir insandır elini veren kolunu alamaz.
D) Ayşe'nin sevinçten etekleri zil çalıyor.

5) "Ben Çetin kadar gözü kara bir çocuk görmedim. cümlesindeki altı çizili ifadenin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) çok mutlu B) aşırı ürkek
C) gönlü tok D) korkusuz

6) "tilki uykusu. deymi ile anlatılmak istenen uyku aşağıdakilerden hangisidir?

- A) derin uyku
B) "çıt. olunca uyanılan uyku
C) öğle vakti uyulan uyku
D) uzun süreli uyku

7) I. Sevincinden ağzı kulaklarına varmak.
II. Kul bunalmayınca Hızır yetişmez.
III. Bal olan yerde sinek de olur.
IV. Çetin ceviz.

Yukarıdakilerden hangileri atasözüdür?

- A) I - II B) II - III C) III - IV D) II - IV

8) Topluluktan ayrılıp tek başına hareket eden kişi, türlü zararlara uğrar, başına olmadık işler gelir.

Anlamına gelen atasözü hangisidir?

- A) Ağacı kurt, insanı dert yer.
B) Sürüden ayrılanı kurt kapar.
C) Mühür kimde ise Süleyman odur.
D) Kendi düşen ağlamaz.

9) "Boynuz kulağı geçer. atasözünün açıklaması hangisidir?

- A) Çiraklıkla bir mesleğe başlayanlar zamanla ustalardan daha usta olabilirler.
B) Gençliğinde gücü yerinde iken çalışan, mal mülk sahibi olan kimse, yaşlandığı zaman darlığa düşmez, rahat eder.
C) İnsan, parasını verdikten sonra istediği şeye sahip olur.
D) İnsan amacına ulaşmak istiyorsa, önüne ne kadar engel çıkarsa çıksın, yolundan dönmemelidir.

10) Severe, isteyerek, zevk duyarak yapılmayan bir işten iyi sonuç alınmaz.

Anlamına gelen atasözü hangisidir?

- A) Gülme komşuna gelir başına
B) Göz görmeyince gönül katlanır
C) Gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş
D) Gözü tanede olan kuşun ayağı tuzaktan kurtulmaz